

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 23 lipca 2020r. Sąd Okręgowy w Katowicach oddalił odwołanie W. B. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. z 30 września 2019r. odmawiającej mu wszczęcia postępowania w sprawie stwierdzenia nieważności decyzji z 24 maja 2017r.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że W. B. urodził się (...)

Decyzją z 21 stycznia 2013r. przyznano mu prawo do renty rodzinnej od 3 grudnia 2012r. na stałe. Ponadto od 20 września 1995r. ubezpieczony posiada również prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy.

Pismem z dnia 13 kwietnia 2017r. organ rentowny wszczął postępowanie wyjaśniające w sprawie ustalenia okresu podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym, z pouczeniem o przysługującym mu prawie do czynnego udziału w każdym stadium postępowania oraz o możliwości wypowiedzenia się i wglądu do zebranej dokumentacji.

W dniu 19 kwietnia 2017r. odwołujący poinformował, że będzie składał dokumenty, co jednak nie nastąpiło. Odwołujący został zawiadomiony o zakończeniu postępowania oraz możliwości zapoznania się oraz wypowiedzenia w sprawie zebranych dowodów i materiału, które pozostało bez odpowiedzi ze strony odwołującego.

Decyzją z 24 maja 2017r. organ rentowny stwierdził, że odwołujący jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą podlega obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu od 3 grudnia 2012r. Decyzja ta została przez odwołującego odebrana osobiście 26 maja 2017r. W decyzji znajdowało się pouczenie o przysługującym prawie do wniesienia odwołania w terminie miesiąca od dnia doręczenia. Odwołujący nie skorzystał z przysługującego mu prawa do odwołania, wskutek czego powyższa decyzja stała się prawomocna.

Na podstawie tak ustalonego stanu faktycznego Sąd pierwszej instancji stwierdził, że odwołanie nie zasługuje na uwzględnienie.

W rozważaniach prawnych Sąd powołał art. 9 ust. 4, 4c i 5 ustawy z 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j.: Dz.U. z 2020r., poz. 266 ze zm.).

Sąd stwierdził, że związku z tym, iż odwołujący ma ustalone prawo zarówno do renty z tytułu niezdolności do pracy od 1 marca 2011r. na stałe jak i prawo do renty rodzinnej, to jako osoba prowadząca działalność gospodarczą, które ma ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy, podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu z tytułu prowadzenia działalności, aż do ustalenia prawa do emerytury. Istotny w tym przypadku jest bowiem fakt ustalenia prawa do świadczenia tj. renty z tytułu niezdolności do pracy, a nie jego pobieranie. Art. 9 ust. 5 odnosi się do osób nie wymienionych w art. 9 ust. 4c, a osoby mające ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy są w nim wymienione.

Dale Sąd Okręgowy wskazał, że wzruszenie decyzji trybie art. 83a ust. 1 ustawy systemowej możliwe jest zarówno w sytuacji, gdy postępowanie zostało zakończone decyzją Zakładu, jak i orzeczeniem sądu. Konieczną jednak przesłanką takiego wzruszenia jest przedłożenie nowych dowodów lub ujawnienie nowych okoliczności istniejących przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na to prawo lub zobowiązanie (wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 18 grudnia 2019r., III AUa 464/19). Natomiast zgodnie z art. 83a ust. 2 ustawy systemowej decyzje ostateczne Zakładu, od których nie zostało wniesione odwołanie do właściwego sądu, mogą być z urzędu przez Zakład uchylone, zmienione lub unieważnione, na zasadach określonych w przepisach Kodeksu postępowania administracyjnego. A zatem przepis ograniczył możliwość wszczęcia postępowania w sprawie nieważności decyzji Zakładu do działania organu z urzędu.

Sąd stwierdził, że odwołujący nie przedłożył żadnych nowych dowodów czy okoliczności w sprawie. Mimo skutecznego dostarczenia mu decyzji z 24 maja 2017r. z pouczeniem, nie odwołał się od niej i sam przyznał, że decyzje zaczął czytać już po terminie do wniesienia odwołania.

Orzeczono na mocy art. 477¹⁴ § 1 k.p.c.

Apelację od wyroku złożył odwołujący wnosząc o:

1. uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania z uwagi na fakt, iż wydanie wyroku wymaga przeprowadzenie postępowania dowodowego w całości;
2. orzeczenie iż organ rentowy ponosi winę za bezpodstawne pobranie od odwołującego kwoty tytułem składek na ubezpieczenia społeczne i bezprawne ustalenie dalszych kwot rzekomego zadłużenia względem organu, w sytuacji kiedy odwołujący uiszczył wszystkie zaległe składki i otrzymał w dniu 4 kwietnia 2017r. zaświadczenie o niezaleganiu w opłacaniu składek;
3. zasądzenie od organu na rzecz odwołującego kosztów postępowania;

Zaskarżanemu wyrokowi apelujący zarzucił:

1. naruszenie przepisów postępowania, które miały istotny wpływ na wynik sprawy:
 - art. 232 k.p.c. poprzez błędne przyjęcie, że organ wystraszająco wykazał, iż miał podstawy do odmowy wszczęcia postępowania w przedmiocie stwierdzenia nieważności decyzji ZUS z 24 maja 2017r. nr (...), podczas gdy z licznej korespondencji kierowanej do organu jednoznacznie wynika, iż odwołujący wielokrotnie zwracał uwagę organowi na nieprawidłowości w prowadzeniu jego akt ubezpieczeniowych, co powinno w ocenie odwołującego stanowić podstawę do wszczęcia postępowania z urzędu o stwierdzenie nieważności decyzji z 24 maja 2017r. nr (...) oraz ostatecznego ustalenia, czy w zakresie prowadzenia ww. akt istnieją nieprawidłowości;
 - art. 233 § 1 k.p.c. poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów i dokonanie wybiórczej, dowolnej i niepełnej oceny faktów i dowodów ujawnionych w sprawie, a także wyciągnięcie z tych dowodów nielogicznych wniosków oraz braku dokonania analizy tego materiału, a mianowicie pominięcie znajdujących się w aktach sprawy dowodów z dokumentów oraz pominięcie istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy wniosków dowodowych wskazanych w piśmie z 15 stycznia 2020r.;
 - art. 224 k.p.c. polegające na zamknięciu rozprawy, pomimo nieprzeprowadzenia żadnego dowodu istotnego dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy oraz nieudzielenia końcowego głosu stronie odwołującej;
 - art. 227 k.p.c. polegające na nieprzeprowadzeniu żadnego dowodu, o których przeprowadzenie odwołujący wnosił w piśmie z 15 stycznia 2020r., pomimo, iż ich przeprowadzenie, zwłaszcza dowodu z zobowiązania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. do przedstawienia szczegółowego zaksięgowania wszelkich wpłat na konto ZUS za cały okres podlegania ubezpieczeniom od czasu rozpoczęcia prowadzenia przez odwołującego działalności gospodarczej wraz z podaniem podstawy wymiaru składek za każdy rok, ze szczególnym uwzględnieniem kwoty wpłaconej w dniu 2 marca 2017r., jak również ze szczegółowym wskazaniem na jakie konto, jakim tytułem, za jaki okres, w jakiej wysokości zostały zaksięgowane wpłaty wraz z podaniem terminów, od jakich naliczane są odsetki - ma istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy - tj. wykazania nieprawidłowości w wyliczeniach i zaksięgowaniu wpłaconych składek na odwołującego koncie w ZUS i tym samym braku podstaw do odmowy stwierdzenia nieważności zaskarżonej decyzji oraz bezpodstawnego prowadzenia postępowania egzekucyjnego wobec odwołującego;
 - art. 327¹ k.p.c. poprzez sporządzenie uzasadnienia niespełniającego warunków wskazanych w tym przepisie, co w konsekwencji uniemożliwiło pełne odniesienie się do motywów, jakimi kierował się Sąd pierwszej instancji

wydając wyrok, co skutkowało naruszeniem zasady instancyjności, albowiem istota sprawy nie sprowadza się do ustalenia, że odwołujący posiada prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy oraz renty rodzinnej oraz, iż nie zaskarżył decyzji z 24 maja 2017r. nr (...), w skutek czego stała się ona prawomocna, ale do ustalenia z jakiej przyczyny odwołujący, pomimo uregulowania w dniu 2 marca 2017r. wszelkich zaległości względem ZUS i otrzymania zaświadczenia z 4 kwietnia 2017r. o niezaleganiu w opłacaniu składek, ponownie został obciążony regulowaniem składek za te same okresy, do której to kwestii Sąd pierwszej instancji w ogóle się nie odniósł;

2. naruszenie przepisów prawa materialnego, poprzez ich błędną interpretację i niewłaściwe zastosowanie:

- art. 83a ust. 2 ustawy z 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. z 2020r., poz. 266) poprzez uznanie, iż odwołujący nie wykazał, że znajdzie on zastosowanie w przedmiotowej sprawie, pomimo iż zwracał on uwagę organowi rentowego na liczne uchybienia w prowadzeniu jego konta ubezpieczeniowego, co powinno stanowić podstawę do wszczęcia przez organ z urzędu postępowania zmierzającego do wyjaśnienia wszelkich spornych okoliczności i skutkować w ocenie odwołującego stwierdzeniem nieważności decyzji z 24 maja 2017r. nr (...).

Organ rentowy w odpowiedzi na apelację wniósł o oddalenie apelacji w całości jako nieuzasadnionej oraz zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu odwoławczym według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie albowiem podniesione w niej zarzuty są bezzasadne.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, rozstrzygnięcie Sądu pierwszej instancji jest prawidłowe. Sąd ten właściwie i w niezbędnym zakresie przeprowadził postępowanie dowodowe, w żaden sposób nie uchybiając przepisom prawa procesowego oraz dokonał trafnej oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego, w konsekwencji prawidłowo ustalając stan faktyczny sprawy, który Sąd Apelacyjny zaakceptował w całości.

Zgodnie z art. 83a ust. 2 ustawy z 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j.: Dz.U. z 2021r., poz. 423 ze zm.) – dalej jako ustawa systemowa, decyzje ostateczne Zakładu, od których nie zostało wniesione odwołanie do właściwego sądu, mogą być z urzędu przez Zakład uchylone, zmienione lub unieważnione, na zasadach określonych w przepisach Kodeksu postępowania administracyjnego.

Z przepisu art. 83a ust. 2 ustawy systemowej wynika, że wskazane w nim decyzje unieważniające wcześniejsze, ostateczne decyzje Zakładu, podejmowane są z urzędu. Nie oznacza to jednak, że strona zainteresowana unieważnieniem ostatecznej decyzji organu rentowego, nie może składać wniosków o wszczęcie postępowania z urzędu. Wniosek jej w takim przypadku należy potraktować jako wniosek o wszczęcie postępowania z urzędu (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z 28 czerwca 2019r., III AUa 704/18).

W utrwalonym orzecznictwie przyjmuje się, że decyzją w sprawie "stwierdzenia nieważności decyzji" jest nie tylko decyzja organu rentowego odmawiająca stwierdzenia nieważności innej decyzji tego organu oraz decyzja stwierdzająca nieważność takiej decyzji, ale także postanowienie (decyzja) organu rentowego odmawiająca wszczęcia postępowania w sprawie stwierdzenia nieważności decyzji tego organu (art. 83a ust. 2 w związku z art. 83b ust. 1 i art. 123 ustawy systemowej oraz art. 180 § 1 k.p.a.) (tak Sąd Najwyższy w wyroku z 18 grudnia 2018r., II UK 433/17). Podobnie Sąd Apelacyjny w Białymstoku w wyroku z 3 marca 2016r., III AUa 698/15 wskazał, że odmowa wszczęcia postępowania w sprawie unieważnienia decyzji, czyli stwierdzenie braku przesłanek do unieważnienia decyzji, w konsekwencji odmowa zmiany ustalenia istniejącego stanu prawnego, jest także decyzją wydaną na podstawie art. 83 ust. 2 ustawy systemowej.

W związku z tym stwierdzić należy, że zaskarżona decyzja z 30 września 2019r. odmawiająca wszczęcia postępowania w zakresie stwierdzenia nieważności decyzji z 24 maja 2017r. jest to decyzja orzekająca co do istoty sprawy i

przysługuje od niej odwołanie do właściwego sądu pracy i ubezpieczeń społecznych (tak Sąd Najwyższy w uchwale z 23 marca 2011r., I UZP 3/10).

Z regulacji art. 83a ust. 2 ustawy systemowej wynika, że organ rentowy ma prawo uchylić, zmienić lub unieważnić wydaną przez siebie ostateczną decyzję, której strona nie zaskarżyła do sądu ubezpieczeń społecznych. W takim przypadku, jakkolwiek organ rentowy jest władny unieważnić z urzędu decyzję na podstawie przepisów procedury administracyjnej, to decyduje o indywidualnym prawie podmiotu o jakim mowa w art. 83 ust. 1 ustawy systemowej, a uprawnionemu będzie przysługiwał tryb odwoławczy uregulowany w art. 83 ustawy systemowej. W takim przypadku sąd powszechny będzie rozstrzygał o roszczeniu materialnoprawnym, które było przedmiotem decyzji Zakładu, nie zaś o prawidłowości stosowania procedury administracyjnej (tak Sąd Najwyższy w uchwale z 23 marca 2011r., I UZP 3/10). Sąd ubezpieczeń społecznych ocenia bowiem zasadność roszczeń osoby odwołującej się, a nie formalną legalność postępowania przed organem rentowym.

W powołanej uchwale Sądu Najwyższego z 23 marca 2011r. I UZP 3/10, wskazano, że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych sąd powszechny nie jest uprawniony do orzekania w przedmiocie nieważności decyzji administracyjnej, ale - przy uwzględnieniu przesłanek określonych w odpowiednich przepisach Kodeksu postępowania administracyjnego - rozpoznaje istotę sprawy, którą stanowi istnienie (nieistnienie) wynikającego z przepisów prawa materialnego określonego prawa lub zobowiązania stwierdzonego wadliwą decyzją organu rentowego. Powołując się na uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z 21 stycznia 2013r., II UK 164/12, trzeba też wskazać, że o ile prawo lub obowiązek stwierdzone było decyzją organu rentowego, to kwestia jej unieważnienia odnosi się przede wszystkim do prawa lub obowiązku poprzednio stwierdzonego. Sąd rozpoznający odwołanie na zasadach procesu cywilnego uzyskuje wyjaśnienie przewidzianych w k.p.a. przesłanek "stwierdzenia nieważności decyzji" określonych w art. 156 § 1 k.p.a. Jeżeli one zachodzą, a więc np. decyzja została wydana z rażącym naruszeniem prawa lub zawiera wadę powodującą jej nieważność z mocy prawa (art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a.) to znaczy, że stwierdzone tą decyzją prawo lub zobowiązanie jest inne od stwierdzonego i dlatego to wadliwe stwierdzenie powinno podlegać "unieważnieniu". W takich sprawach Sąd nie bada legalności wydanej decyzji, ale dokonuje merytorycznej, a więc uwzględniającej przepisy prawa materialnego, kontroli prawidłowości decyzji organu rentowego, której stwierdzenia nieważności żąda strona skarżąca. Dla stwierdzenia nieważności decyzji w trybie art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a. konieczne jest stwierdzenie jej obiektywnej bezprawności. Innymi słowy, konieczne jest ustalenie, że została ona wydana albo bez podstawy prawnej, albo z rażącym naruszeniem prawa.

Istotą sprawy o stwierdzenie nieważności decyzji organu rentowego z 24 maja 2017r., stwierdzającej, że odwołujący jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą podlega obowiązkowo ubezpieczeniom nie jest więc kwestia legalności decyzji organu rentowego odmawiającej wszczęcia postępowania w sprawie stwierdzenia nieważności tej decyzji, lecz ocena prawna zasadności stwierdzenia podlegania ubezpieczeniom społecznym przez odwołującego.

Przewidziane w art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a. rażące naruszenie prawa zachodzi w przypadku naruszenia przepisu niepozostawiającego wątpliwości co do jego bezpośredniego rozumienia. Rażące naruszenie prawa jest więc oczywiste, wyraźne, bezsporne. Można zatem mówić o nim tylko wówczas, gdy proste zestawienie treści rozstrzygnięcia z treścią zastosowanego przepisu prawa wskazuje na ich oczywistą niezgodność. W drugim ujęciu rażącym naruszeniem prawa jest tylko takie jego naruszenie, w wyniku którego powstają skutki niemożliwe do zaakceptowania z punktu widzenia wymagań praworządności (wyrok NSA z 3 kwietnia 2009r., II OSK 479/08). W niniejszej sprawie nie można stwierdzić naruszenia prawa, a tym bardziej naruszenia rażącego. Decyzja z 24 maja 2017r. została wydana na podstawie obowiązujących przepisów ustawy systemowej. W ocenianej sprawie, brak jest też podstaw do zaakceptowania stanowiska odnośnie działania organu rentowego bez podstawy prawnej.

Decyzja z 24 maja 2017r. stwierdzająca podleganie przez odwołującego ubezpieczeniom społecznym została wydana w związku z treścią art. 6 ust. 1 pkt 5 w zw. z art. 8 ust. 6 pkt 1 i art. 9 ust. 4c ustawy systemowej. Odwołujący faktycznie spełniał przesłanki powołane w tych przepisach do objęcia ubezpieczeniami społecznymi. Wskazać należy, że w orzecznictwie wyjaśniono, iż osoba prowadząca działalność gospodarczą, pobierająca rentę rodzinną, której

jednocześnie przyznano prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy (które zostało określone decyzją organu rentowego, jednak nie jest realizowane z uwagi na pobieranie renty rodzinnej), podlega obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym – wyrok Sądu Najwyższego z 24 września 2020r., III UK 38/19. Przepis art. 9 ust. 4c ustawy systemowej odnosi się do osób mających ustalone prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy bez względu na to czy jest ona im wypłacana (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 22 września 2015r., III AUa 61/15).

W ocenie Sądu Apelacyjnego brak również podstaw do wzruszenia decyzji z 24 maja 2017r. w trybie art. 83a ust. 1 ustawy systemowej. Stosownie do treści art. 83a ust. 1 ustawy systemowej, prawo lub zobowiązanie stwierdzone decyzją ostateczną Zakładu ulega ponownemu ustaleniu na wniosek osoby zainteresowanej lub z urzędu, jeżeli po uprawomocnieniu się decyzji zostaną przedłożone nowe dowody lub ujawniono okoliczności istniejące przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na to prawo lub zobowiązanie. Wzruszenie decyzji trybie art. 83a ust. 1 ustawy systemowej możliwe jest zarówno w sytuacji, gdy postępowanie zostało zakończone decyzją zakładu, jak i orzeczeniem sądu. Konieczną jednak przesłanką takiego wzruszenia jest przedłożenie nowych dowodów lub ujawnienie nowych okoliczności istniejących przed wydaniem tej decyzji, które mają wpływ na to prawo lub zobowiązanie. Taka sytuacja w sprawie nie miała jednak miejsca, bowiem odwołujący nie przedstawił żadnych nowych dowodów, jak również nie powoływał żadnych nowych okoliczności mających rzutować na kwestię podlegania przez niego ubezpieczeniom od 3 grudnia 2012r.

Powoływane przez odwołującego okoliczności czy wnioski dowodowe dotyczące opłacenia składek, uregulowania zaległości, zaksięgowania wpłat, prowadzenia konta odwołującego, wystawiania tytułów wykonawczych, prowadzenia postępowania egzekucyjnego jak też wydania zaświadczenia o niezaleganiu z opłacaniem składek nie mają znaczenia w rozpoznawanej sprawie - nie dotyczą bowiem samej kwestii podlegania ubezpieczeniom społecznym, choć są niewątpliwie konsekwencją takiego podlegania.

Mając powyższe na uwadze Sąd Apelacyjny, na mocy art. 385 k.p.c., oddalił apelację jako bezzasadną.

O zwrocie kosztów zastępstwa procesowego Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie art. 98 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. i § 9 ust. 2 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2016r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (t.j.: Dz.U. z 2018r., poz. 265).

/-/ SSA Małgorzata Andrzejewska